

LIUVOS
AGRARINIŲ IR MIŠKŲ
MOKSLŲ CENTRAS

LIUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

VIETINIŲ AUGALŲ RŪŠIŲ PARINKIMAS KRAŠTOVAIZDŽIO ELEMENTŲ ŽOLYNAMS

IŽANGA

Lietuvoje pievų įvairovė yra išties didelė. Botanikos instituto duomenimis, natūraliose pievose auga apie 500 rūšių vietinių augalų. Tačiau atkuriant pievas, apželdinant kraštovaizdžio elementus arba įrengiant apsaugines žaliąsias juostas, vienas svarbiausių ir kartu sudėtingiausių uždavinių yra tinkamų augalų rūšių parinkimas. Šiuo metu pagrindinis iššūkis yra ne tik rūšių atranka kraštovaizdžio žolynams pagal vietovės sąlygas, bet ir augalų sėklų įsigijimas. Dažnai rinkoje siūlomuose užsienietiškuose sėklų mišiniuose dominuoja augalai, kurie nėra būdingi Lietuvos pievoms – jie gali nesugebėti tinkamai prisitaikyti prie šalies klimato arba net išstumti vietines rūšis ir taip mažinti biologinę įvairovę.

Siekiant sukurti tvarų, tinkantį aplinkai ir kraštovaizdžio atžvilgiu vertingą žolyną, svarbu pasirinkti vietinius, konkrečiam regionui būdingus augalus. Rūšinė sudėtis turėtų būti parenkama atsižvelgiant į žolyno paskirtį, dirvožemio sąlygas, vietovės reljefą ir gamtinį kontekstą. Prieš sėją rekomenduojama pasikonsultuoti su botanikais arba ekologais, ypač jei siekiama atkurti senas natūralias pievas arba įrengti specifinės paskirties žolynus, pavyzdžiui, medingųjų augalų juostas arba pievas prie vandens telkinių.

Kraštovaizdžio žolynai gali būti formuojami iš žemaūgių arba aukštaūgių augalų. Žemaūgiai žolynai dažniausiai būna dekoratyvūs, mažai derlingi, užauginantys nedaug biomasės, todėl tinka prie sodybų, kelkraščių, ribinių juostų arba kitų vietų, kur šienavimas yra ribotas. Aukštaūgiai žolynai, priešingai, auga intensyviau, užaugina didesnę kiekį organinės masės, todėl labiau tinka ūkiams, turintiems gyvulių, ir drėgnesnėms, derlingesnėms vietoms. Tinkamai parinktas ir įrengtas žolynas ne tik atlieka praktines funkcijas, bet ir palaiko ekosistemų įvairovę – prisideda prie vabzdžių, paukščių, moliuskų ir kitų gyvų organizmų buveinių kūrimo.

Šioje brošiūroje pateikiamos gairės, kaip pasirinkti tinkamiausius vietinių rūšių augalus bei jų proporcijas, ir jų taikymo galimybės skirtingų tipų kraštovaizdžio žolynams ir ūkininkų, ir gamtosaugininkų poreikiams.

Žemaūgiai žolynai pasižymi dekoratyvumu, tačiau užaugina palyginti nedaug biomasės, todėl priskiriami mažai derlingiems žolynams. Jie dažniausiai

šienaujami tik vieną kartą per sezoną. Prieš įrengiant tokį žolyną itin svarbu sunaikinti daugiametes piktžoles, kurios gali nustelbti pasėtus augalus. Tokiame žolyne vienametės arba trumpaamžės piktžoles dažniausiai lengva suvaldyti. Formuojant žemaūgius žolynus rekomenduojama, kad miglinės žolės sudarytų apie 50 % mišinio, pupiniai augalai 15–30 %, o likusią dalį – įvairiažolės. Tokių žolynų įrengimas ypač tinka prie sodybų, vandens telkinių pakrantėse, ribinėse juostose ir lygiame, ir kalvotame reljefe. Rekomenduojama sėklų norma – 15–25 kg/ha. Kadangi kai kurių rūšių augalų sėklų gauti sudėtinga arba jos gali būti labai brangios, jas galima sėti atskiruose nedideliuose plotuose arba įsėti rankiniu būdu.

Aukštaūgiai žolynai. Aukštaūgiai pievų augalai sėjami derlingesniuose ir drėgnesniuose dirvožemiuose, kur jie gerai išvitrinta ir užaugina didelį kiekį biomasės. Tokie žolynai ypač tinka ūkiams, augintiems gyvulius, nes užtikrina didesnę kiekį pašaro. Jie geriausiai auga vidutinio drėgnumo įvairios mechaninės sudėties dirvožemiuose. Aukštaūgiai žolynai yra tinkami įrengti vandens apsauginėse juostose, laukų ribinėse zonose, miško pakraščiuose, taip pat dažniau užmirkstančiose vietose. Lyginant su žemaūgiais žolynais, jie mažiau jautrūs daugiametėms piktžolėms, todėl dirvos paruošimas dažnai būna paprastesnis. Juos rekomenduojama šienauti 1–2 kartus per sezoną. Rekomenduojama sėklos norma – 20–30 kg/ha. Miglinės žolės turėtų sudaryti apie 60 % mišinio, pupiniai augalai – apie 20 %, o likusią dalį (apie 20 %) – įvairiažolės. Botaninę sudėtį būtina rinktis atsižvelgiant į žolyno paskirtį. Pavyzdžiui, medingųjų augalų juostoms rekomenduojama didinti pupinių ir įvairiažolių kiekį, miglinių paliekant tik apie 20 %. Tokiems mišiniams galima naudoti ir kitus medinguosius augalus, nesančius pagrindiniame rekomenduojamų auginti sąraše. Užmirkstančiuose dirvožemiuose dažniausiai pasirenkama mažesnė rūšių įvairovė, nes augalų, gebančių gerai augti per didelės drėgmės sąlygomis, yra mažiau. Visgi net ir tokiuose plotuose verta formuoti mišrius žolynus, nes jie padeda išlaikyti vabzdžių, paukščių, moliuskų ir kitų organizmų įvairovę. Siekiant geresnio paviršiaus padengimo ir velėnos susiformavimo, į aukštaūgių žolynų mišinius rekomenduojama įtraukti iki 20 % žemaūgių miglinių žolių iš žemaūgių žolynų sąrašo.

Kraštovaizdžio elementams įrengti arba apželdinti žolynų rūšinę sudėtį geriausia pasirinkti individualiai, konsultuojantis su šios srities specialistais, atsižvelgiant į Lietuvos regionų specifiką ir žemės savinikų poreikius.

Trumpa žolynų įrengimo REKOMENDACIJA

Žemaūgiai žolynai

Skirti užauginti nedideliame kiekiui žolės masės, **vienkartiniame šienavime ir dekoratyvumui.**

Tinka:

- prie sodybų,
- vandens telkinių pakrantėms,
- ribinėms juostoms,
- vietovėms su įvairiu (lygumos arba kalvos) reljefu.

Sėjimo rekomendacija:

- skaičius: **20–45** rūšių augalai (priklausomai nuo paskirties ir turimų sėklų kiekio),
- migliniai – **~50 %**,
- pupiniai – **15–30 %**,
- įvairiažolės – **likusi dalis**,
- sėklos norma – **15–25 kg/ha**.

Svarbu! Prieš sėją būtina sunaikinti daugiametes piktžoles, nes jos gali nustelbti pasėtas žoles. Vienametes piktžoles pašalinti lengviau.

Aukštaūgiai žolynai

Skirti **gyvulininkystės ūkiams**, taip pat **derlingesniems ir drėgnesniems dirvožemiams**.

Tinka:

- ribinių laukų juostoms,
- miško pakraščiams,
- užmirkstančioms vietoms,
- vandens apsauginėms juostoms.

Sėjimo rekomendacija:

- migliniai – ~**60 %**,
- pupiniai – ~**20 %**,
- įvairiažolės – ~**20 %**.
- sėklos norma – **20–30 kg/ha**.

Jeigu žolynas įrengiamas **medingųjų augalų juostai**, miglinių žolių kiekį galima mažinti iki 20 % ir didinti pupinių bei įvairiažolių dalį.

Patarimas. Aukštaūgiams žolynams formuoti galima įmaišyti iki **20 % žemaūgių rūšių augalų**, kad būtų geriau padengtas dirvos paviršius.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Pupiniai										
Alpinis dobilas	6-8		+			+			+	
Baltasis dobilas	5-9			+		+			+	
Juodadantė kulksnė	5-6	+	+			+				
Kalninis dobilas	6-8		+			+			+	
Paprastasis garždenis	5-9	+	+			+	+	+	+	
Paprastasis perluotis	5-7	+	+			+	+		+	
Plaukuotasis drugialaišis	6-7	+				+			+	
Pūstavaisis dobilas	6-8				+	+				+
Smiltyninis esparcetas	6-7	+	+			+			+	
Įvairiažolės										
Aitrusis šilokas	6-7	+				+			+	
Bestiebė usnis	7-8		+	+		+			+	
Boloninis katilėlis	7-8		+			+	+		+	
Borbašo gvazdikas	6-8	+	+			+			+	
Didysis barškutis	5-8		+	+		+	+		+	
Didžiažiedė juodgalvė	6-9		+	+		+			+	
Dirvinė glažutė	5-6		+			+	+			
Gauruotoji vaisgina	5-6		+			+	+		+	
Gelsvoji žvaigždūnė	6	+	+			+			+	
Kalninė austėja	6-7	+				+		+		
Kampuotasis česnakas	6-8		+			+			+	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Karčioji putokšlė	6-8		+						+	
Keturbriaunė jonažolė	7-9		+	+		+	+	+	+	
Keturbriaunis čiobrelis	6-9	+	+			+			+	
Krūminis kupolis	5-8		+	+		+		+		
Laibakotė viksva	5-7		+						+	
Laukinis Česnakas	7-8	+	+				+	+		
Lieknioji plukė	5		+			+	+	+	+	
Mažasis barškutis	6-8		+	+		+	+		+	
Mažoji ožiažolė	6-9	+	+			+	+		+	
Melsvasis gencionas	6-8	+	+			+			+	
Melsvoji viksva	4-5		+	+					+	
Miškinė sidabražolė	6-8				+				+	
Nusvirusioji naktižiedė	5-7	+	+			+				
Paprastoji gvaizdė	5-10	+				+				
Paprastoji juodgalvė	6-10			+		+			+	
Paprastoji putokšlė	6-8		+						+	
Paprastoji vingiorykštė	6-7		+	+				+	+	
Paprastoji žemuogė	5	+	+	+		+			+	
Pavasarinė raktažolė	4-5		+	+		+			+	
Pievinė šilagėlė	4-5	+	+			+		+		
Pievinė žvirgždė	6-9	+							+	
Plačialapė veronika	6-7			+		+			+	
Plaukuotasis gyslotis	6-7			+			+		+	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Pušyninė gelteklė	5-6			+		+		+		
Rasakila	5-10		+	+			+	+		
Raudonoji žiogė	5-6			+	+	+	+	+	+	+
Skėtinė širdažolė	6-9		+						+	
Skiauterėtoji putokšlė	6-8		+						+	
Smaliukė	6-7	+				+	+	+	+	
Smiltyninė sidabražolė	4-6	+							+	
Smiltyninis gvazdikas	6-8	+	+			+			+	
Šiaurinis lipikas	6-7		+	+		+	+	+	+	
Šilinis gvazdikas	6-9	+	+						+	
Šlaitinė našlaitė	4-5		+			+			+	
Šlaitinė žemuogė	5	+	+			+			+	
Šliaužiančioji vaizgina	5-6			+	+	+		+		+
Šūninė našlaitė	5-6			+	+	+				
Tankiažiedis katilėlis	7-9		+	+		+	+	+	+	
Tikrasis lipikas	6-8	+	+			+	+	+	+	
Vaistinė notra	7-8			+		+	+	+	+	
Viksva trainė	4-6		+						+	

Avinis eraičinas

Šilinis dobilas

Paprastasis garždenis

Pievinė vingiorykštė

Šliaužiančioji vaisgina

Aukštaūgiai augalai

Augalas	Žydėjimo laikas, mėn.	Dirvožemis				Kraštovaizdžio elementas				
		nederlingas sausas	nederlingas, normalaus drėgnio	derlingas, normalaus drėgnio	drėgnas	medingųjų augalų juosta	apsauginė juosta	po medžių lajomis	ribinė juosta ežios, akmenynas	šlapžemė, užmirksantis plotas
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Migliniai										
Aukštoji avižuelė	5–6			+					+	
Beginklė dirsuolė	5–6		+	+	+		+		+	
Didžioji smilga	6			+	+		+	+	+	+
Kupstinė šluotsmilgė	6–7			+	+		+		+	+
Nendrinis dryžutis	6				+					+
Nendrinis eraičinas	5–7		+	+			+	+	+	
Pajūrinis eraičinas	5–7	+					+			
Pašarinis motiejukas	6		+	+	+		+		+	+
Pelkinė miglė	6–7			+	+					+
Pievinė miglė	5–7		+	+			+		+	
Pievinė poavizė	5–6		+				+	+	+	
Pievinis pašiaušėlis	4–5				+				+	+
Pūkuotoji vilnūnė	5–6		+	+			+		+	
Raudonasis eraičinas	5–6	+	+				+	+	+	
Tikrasis eraičinas	5–6		+				+		+	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Pupiniai										
Dvispalvis raženis	6-8		+			+	+		+	
Geltonžiedė liucerna	6-8		+			+	+		+	
Ilgagalvis dobilas	6-7		+	+		+	+		+	
Ilguolinė kulkšnė	6-8		+	+		+			+	
Mėlynžiedis vikis	6-8		+	+		+	+		+	
Miškinis pelėžirnis	6-8		+	+				+	+	
Pievinis pelėžirnis	6-7		+	+	+	+	+		+	
Raudonasis dobilas	6-9		+	+		+	+		+	
Rausvasis dobilas	5-9			+	+	+	+		+	
Saldžialapė kulkšnė	6-8			+		+			+	
Sėjamasis esparcetas	6-7		+			+	+		+	
Smulkialapis vikis	6-7		+	+		+	+		+	
Šilinis dobilas	6-8		+	+		+	+		+	
Šlaitinis dirvenis	7-8		+	+		+	+		+	
Įvairiažolės										
Dažinė geltė	6-7		+	+			+	+	+	
Didžiagalvė bajorė	6-9		+	+		+	+		+	
Didžiažiedė rusmenė	6-8		+			+		+	+	
Didžiažiedis katilėlis	6-9		+	+		+			+	
Didžioji ožiažolė	6-9			+		+	+		+	
Dirvinė buožainė	6-9		+			+	+		+	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Dirvinis bobramunis	6-10	+	+				+		+	
Geltonasis bobramunis	7-10	+	+				+		+	
Geltonasis vingirys	6-7			+		+	+		+	
Gluosnialapis debesylyas	6-8		+			+	+	+	+	
Ilgalapė veronika	6-9				+	+	+			+
Juodoji tūbė	6-8		+			+	+		+	
Kalninis skarenis	7-9		+			+	+			
Kmynalapis kalnsargis	7-8		+	+			+	+	+	
Mažasis vingirys	5-7		+	+		+	+		+	
Pakrūminė bajorė	6-9			+		+			+	
Paprastasis burbulis	5			+		+	+	+	+	
Paprastasis kmynas	5-6		+	+		+			+	
Paprastasis lipikas	6-8		+	+		+	+	+	+	
Paprastasis raudonėlis	7-9	+	+			+	+		+	
Paprastoji baltagalvė	6-10		+	+			+		+	
Paprastoji bitkrėslė	7-9		+	+			+		+	
Paprastoji gyvatžolė	5-7				+	+			+	+
Paprastoji jonažolė	6-10		+	+		+	+	+	+	
Paprastoji karlina	6-8	+					+		+	
Paprastoji raudoklė	6-9				+	+				+
Paprastoji veronika	5-9		+	+		+	+	+	+	
Paupinė usnis	6-7				+	+				+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Pelkinis snaputis	6-9			+	+	+	+	+	+	+
Pievinē kreisvė	5-7		+	+		+	+		+	
Pievinis pūtelis	6-7		+	+		+	+		+	
Pievinis snaputis	6-8			+		+			+	
Pievinis šalavijas	5-7		+			+	+		+	
Plaukuotoji jonažolė	6-8		+	+		+		+	+	
Rytinis pūtelis	6-7		+	+		+	+		+	
Siauralapė žliūgė	5-7	+	+				+		+	
Siauralapis vingirys	6-7		+			+	+		+	
Sibirinis barštis	6-9			+		+	+		+	
Skėtinė vanagė	7-9		+	+		+	+		+	
Skėtinis skaistenis	6-7		+				+		+	
Šilinis saliavas	7-8	+				+	+		+	
Šilkažiedė gaisrena	6-7				+	+			+	+
Švelnioji kreisvė	6-8				+	+			+	
Vaistinė dirvuolė	6-8		+	+			+	+	+	
Vaistinė šunmėtė	7-9		+			+	+		+	
Vaistinis kietagrūdis	6-8		+			+	+			
Vaistinis valerijonas	7-8				+	+				+

Rausvasis dobilas

Mėlynžiedis vikis

Geltonasis bobramunis

Paprastasis raudonėlis

Ilgalapė veronika

LIETUVOS AGRARINIŲ IR MIŠKŲ MOKSLŲ CENTRAS

Instituto al. 1, Akademija, 58344 Kėdainių r. sav.

Tel. +370 347 37 271

El. p. lammc@lammc.lt

www.lammc.lt

Leidiny s parengtas pagal EIP veiklos grupiŲ projektŲ
„VietiniŲ augalŲ rūšiŲ įvairovės panaudojimas gamtiniams
kraštovaizdžio elementams sukurti“, Nr. 35BV-KK-22-1-04998-PR001P

LeidiniŲ parengė ir informacijŲ teikia
Lietuvos agrariniŲ ir miškŲ mokslŲ centro mokslininkai:
dr. Eglė Norkevičienė egle.norkeviciene@lammc.lt,
dr. Vaclovas Stukonis vaclovas.stukonis@lammc.lt,
dr. Aušra Arlauskienė ausra.arlauskiene@lammc.lt,
dr. Lina Šarūnaitė lina.sarunaite@lammc.lt

NuotraukŲ autorė – dr. Eglė Norkevičienė